

Седмо поглавље – Учествовање у политици

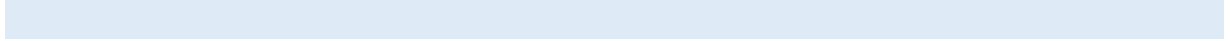
Увод

Слика приказује мушкарца и жену, а подржавају их дечак и девојчица, како заговарају своје ставове у јавности. Транспарент мушкарца приказује глобус као симбол света, док жена на свом транспаренту, који држи дечак, скреће пажњу на звезду петокраку. Можда се тај симбол односи на површину на којој стоје. Њихови изрази лица су пријатељски и не показују никакве знаке непријатељства. Одрасли и деца учествују у политици. Користе своје право да мирно демонстрирају у јавности. Оба пола су једнако заступљена, тако да се не ради о питању пола. Ове две групе се такмиче за пажњу и подршку већине. Супротстављени су директно, тако да ту нису укључени ни медији, ни политичке странке, ни интересне групе.

Ове четири особе стоје на подлози која личи на звезду са неправилним крацима. Тај симбол се може протумачити на разне начине. Звезда може представљати заједницу која пружа својим грађанима осећај припадања, а исто тако пружа и оквир за права, одговорности и дужности. Звезда би такође могла представљати „подијум“ на који грађанин ступа када говори у јавности. Ко год изабере да не стане на тај подијум неће бити саслушан и мораће прихватити одлуке које се на крају донесу. Грађани учествују у политици на разне начине. ЕДЦ/ХРЕ се фокусира на начине активног, директног учествовања. Учествовање у политичком животу је и право деце, а не само одраслих. Да би то спровели у дело, потребно је да такав став наилази на разумевање као и пажљиво просуђивање. Политичко учествовање у демократији треба да се поучава у школама, што захтева од школа да функционишу као микро-друштва која омогућавају ученицима да учествују у управљању школским пословима.

Како у демократским школама тако и у демократском друштву, препирке и расправе, чак и свађе и сукоби, нису нешто чега се треба плашити већ би то требало сматрати нечим нормалним и корисним у демократском начину доношења одлука. Решавање сукоба идеја и интереса је основна метода решавања проблема и одлучивања. Ако интереси и циљеви нису јасно исказани, онда се не могу узети у обзир. У отвореном друштву хармонија – „заједничко добро“ – не може се наметати, већ до ње треба доћи путем договора. Расправа и сукоб нису штетни ако су део културе расправљања, решавања сукоба и компромиса.

Вежбе се фокусирају на оквирне услове и методе политичког учествовања. Ово помаже ученицима да цене то што имају могућност да учествују у својој заједници.

Вежба 7.1. – Зид ћутања

Васпитно-образовни циљ часа Ученици постају свесни шта за њих значи демократија.

Наставна средства Листови флипчарт папира (А1) постављени на зид и маркери.

Поступак

1. Ученици формирају петочлане групе. Свака група седи у полукругу окренута према папиру постављеном на зиду или простртом на столу. (Варијација: Уместо великог папира, дати ћацима траке папира.) Тражи се од њих да у тишини, без разговора, самостално и у оквиру временског ограничења (око 5 минута) на плакату напишу реченицу попут: „Демократија је...“
2. Након што истекне време одређено за писање на плакату, сваки ученик – још увек у оквиру групе – чита своју реченицу или више њих. Следи објашњење питања и нејасноћа, а исказ се оптимизује, или се спајају две сличне реченице.
3. Свака група одабира две реченице које ће представити одељењу.
4. Разговор са целим одељењем: свака група презентује и коментарише своје две одабране реченице. Разјашњавају се питања и примедбе.
5. Ученици размењују размишљања и дискутују користећи почетне речи са табле:
 - "Научио сам ..."
 - "Открио сам ..."
 - "Желео бих да поразговарам о ..."
6. Закључак даје наставник: Резимирање и акцентовање најважнијих питања; истицање натписа са дефиницијом (унапред спремио наставник) или кратки текст под насловом "Шта смо данас научили о демократији" . (Ово захтева више времена, тако да може бити задато за домаћи рад.)

Општа информација

"Зид ћутања" је метода асоцијативног низања идеја (*brainstorming*, "ватромет идеја") која се може користити на почетку низа лекција о кључним појмовима као што су демократија, диктатура, правда, мир, образовање, једнакост, слобода, итд.

Ова метода подржава ученике који су мање отворени или који желе мало времена да пажљиво размисле пре него што нешто кажу. Често су ови ученици у неповољном положају приликом коришћења стандардних метода, као што су усмено и фронтално изражавање.

Вежба 7.2. – Начини учествовања у демократији

Васпитно-образовни циљ часа Ученици повезују различите начине учествовања у политици са људским правима.

Наставна средства Листа могућих начина учествовања у политици (види доле).

Поступак

1. Увод у тему часа и полазне информације.
2. Сваки ученик саставља листу свих начина и активности путем којих грађани могу допринети демократском процесу одлучивања.
3. Ученици формирају групе од по четворо. Они пореде своје листе, дискутују о њима и покушавају да се сложе око једне заједничке листе (евентуално, састављају нову).
4. На нивоу целог одељења, групе међусобно пореде своје листе о начинима учествовања у демократији. Затим се поделе примерци радног листа, те се групне листе упоређују ставкама на радном листу: Шта недостаје, а шта им је заједничко?

Додатна активност

Ученици би могли детаљније продискутовати о следећим питањима:

1. На који начин ви можете учествовати у демократији у својој држави? Постоје ли начини учествовања који вама нису доступни? Објасните.
2. Да ли закони такође треба да штите право појединца да *не* учествује? Објасните.
3. Да ли мислите да су неки или сви наведени начини учествовања у политици део људских права? Који су то начини? (Погодно за разреде који су се већ бавили људским правима. Као помоћ може послужити списак људских права уз презентацију и анализу.)

Материјали

Радни лист за ученике

Учествовање се може одвијати на разне начине попут:

- упознавање са проблемима и вођама уз помоћ медија
- писање о проблемима и вођама
- расправљање о проблемима
- рад у заједници која се бори за одређена права или протестује против онога што власт ради
- формирање или учлањивање у политичке странке или друге друштвене организације или облике самоорганизовања грађана у локалној средини (*grass-roots*)
- присуствовање политичким или другим састанцима у заједници
- постати вођа политичке странке, синдиката или друштвене организације
- гласање на изборима
- вођење кампање у корист кандидата за јавну функцију
- кандидовање за јавну функцију и обављање дужности ако будемо изабрани
- плаћање пореза
- лобирање, тј. покушај да се нађу одређене интересне групе за чије ставове ћемо се мобилизовати
- служење у војсци
- коришћење постојећих правних могућности као што су контактирање владиних званичника, предавање предмета суду итд.
- протествовање путем демонстрација, бојкота, штрајкова итд.

Вежба 7.3. – Како власт утиче на твој живот?

Васпитно-образовни циљеви часа	<p>Ученици разумеју да власт утиче на скоро сваки могући аспект наших живота. Свет у коме живимо дело је људских руку и од нас зависи шта са њим радимо.</p> <p>Свесно доношење политичких одлука неопходно је због наше повећане зависности једних од других и међусобне повезаности, и то од локалног до глобалног нивоа.</p>
Наставна средства	Нема их.

Поступак

1. Информативни увод: Ученици би требало да размисле до које мере власт и политика утичу на њихове животе.
2. Предлажу се следећа питања да им у томе помогну; на та питања може да одговара или цело одељење или по малим групама које онда своје резултате представљају у завршној дискусији при крају часа.
 - Испричајте како сте проживели један свој дан – где сте ишли, шта сте обукли, видели, јели, рекли, научили и урадили. Направите листу свих тих ствари које сте споменули а на које је утицала власт, било локална, регионална или национална. У којој мери је присутан тај утицај?
 - Има ли нека ствар коју *нисте* урадили, или се нисте усудили да урадите зато што сте већ били у сукобу с влашћу/политиком?
 - Које ствари из вашег свакодневног живота, а за које сте навели да власт на њих утиче, мислите да би се морале променити? Објасните зашто сматрате да би била потребна промена и како бисте могли/морали/хтели поступити да изнесете и реализујете своје захтеве.
3. Одељенска дискусија: Ученици ће вероватно поставити питање на који начин људи могу да учествују у демократској власти. Наставник би требало да понуди неке допунске информације, било кроз предавања, књиге или радне материјале. Важне аспекте (доле наведене) би можда било добро писмено утврдити у виду резимеа:
 - Оптималну прилику за учествовање у политици пружа демократија. Оваква врста власти значи да сами грађани могу стећи моћ и управљати, обично преко владавине већине. У демократском систему, грађани могу изабрати на који начин желе да учествују а неки чак могу одлучити да уопште и не учествују.
 - Демократија најбоље може узети у обзир различите и супротстављене интересе и затим трагати за задовољавајућим решењима – под условом да су све стране изразиле своја гледишта. Посебна пажња мора се посветити слабијим групама, које нису у позицији да притискају власт и чији интереси зато често бивају игнорисани (проблем изузимања).
 - Неке државе су демократске само на папиру и у њима грађанима није стварно дозвољено да учествују.

Вежба 7.4. – Урбанистички план⁶

Васпитно-образовни циљеви часа	Ученици разумеју да се свака одлука тиче свих чланова друштва. Ако желимо да одлука буде прихваћена и подржана, сви чланови друштва је морају разумети и имати могућност да учествују у процесу доношења те одлуке.
Наставна средства	Опис стварног или фиктивног урбанистичког пројекта градске четврти. Морају се узети у обзир социјални, економски, демографски, саобраћајни и други проблеми. Оптимално би било одабрати стварно актуелан пројекат/тему. На наставнику је да смисли одговарајући сценарио. (Пример: рушење блока старих кућа у центру зарад паркинг-гараже.) Наставник треба да припреми сет картица или флипчарт-листу поделе улога у глуми. Следећи примери могу дати читаоцу идеју како би прави пројекат планирања могао бити симулиран путем глуме, односно игре улога.

Напомена за наставника

Много циљева је скривено у овој вежби. Зато је на наставнику да одлучи које од тих елемената би требало експлицитно тематизовати и расправити.

1. Ученици развијају вољу да саслушају и разумеју различита гледишта и интересе, без обзира да ли се слажу са њима или не.
2. Ученици уче како да предвиде последице и импликације различитих опција у поступку доношења одлука.
3. Ученици у демократском оквиру стичу искуство у доношењу одлука. Ту се мора наћи равнотежа између учествовања и ефикасности (нпр. свако треба да каже шта мисли, али мора постојати временско ограничење за сваку расправу, као и за поступак у целини).

Поступак

1. Ученици се деле у парове или трочлане тимове. Сваки тим добија један примерак пројекта и једну картицу. (Уколико наставник није унапред написао пројекат, детаљно га и прегледно износи.) Један пар ученика председава дебатом која ће уследити.
2. Парови праве листу свих предности, штетних последица и проблема у вези са пројектом. Ученици то раде са гледишта особе чију улогу сада играју.
3. Доносе заједничку, аргументовану одлуку да ли су за или против пројекта.
4. Један за другим, сваки пар/тим излаже свој став одељењу (током 3-4 минута) и објашњава своје разлоге, формулишући предлоге решења.
5. Ученици гласају како би одлучили хоће ли се пројекат спровести или не.
6. Закључна дискусија, како би се одговорило на следећа питања:
 - Постоје ли друге групе са којима би се требало консултовати?

⁶ Прилагођено према: S. Fountain, *Educattion pour le développement humain*, De Boeck, 1996.

- Да ли појединачни интереси које брани једна од група имају утицаја на друге групе?
- До које мере је на ваше мишљење утицало мишљење других особа?
- Да ли има група чије мишљење и интереси заслужују већу тежину?
- Да ли има група чије мишљење никад или ретко бива саслушано?
- Да ли решење за које је већина гласала представља најбоље решење за цело друштво или само за одређене групе и интересе?

Додатна активност

1. Игра улога укључује и то да саслушамо стручњаке (играју их ученици) који могу говорити о одређеним аспектима пројекта.
2. Део одељења има улогу пороте или локалне скупштине која доноси коначну одлуку.
3. Два или три ученика глуме новинаре и посматраче. Они извештавају о поступку доношења одлуке и о улогама које играју ученици.
4. Уколико се симулира прави поступак доношења одлуке, могу се позвати локални политичари или новинари да након глуме поразговарају са ученицима о тој теми.

Радни материјал

Код сваке наведене улоге, треба поставити следећа два питања:

- Видите ли разлоге због чега би пројекат био добра идеја?
- Сматрате ли да би пројекат могао донети неке проблеме?

Питања за дизајнирање картица за поделу улога	
1. Ви сте наставник:	
- Видите ли разлоге због чега би пројекат био добра идеја?	
- Сматрате ли да би пројекат могао донети неке проблеме?	
2. Ви сте власник малог предузећа.	
3. Радите у медицинској установи.	
4. Радите као радник градске чистоће.	
5. Ви сте возач аутобуса.	
6. Скоро сте дошли из друге регије или земље и тренутно тражите посао	
7. Ви сте млади пар који ради у кварту.	
8. Ви сте представник прогресивне политичке партије.	
9. Ви сте представник конзервативне политичке партије	
10-12. Улоге које изискује пројекат или одељење предложи.	

Вежба 7.5. – Ми и свет

Васпитно-образовни циљеви часа	Ученици проучавају како догађаји и развој ситуације у другим земљама/регијама утичу на њихову заједницу. Ученици боље схватају структуру међусобне зависности и утицаје на међународној и светској сцени.
Наставна средства	По могућности, много чланака из актуелне (новијег датума) локалне штампе који третирају међузависност и утицаје у разним сферама (колоне избеглица као последица ратова, глобалне последице локалних политика или проблема с ресурсима, зависност у домену енергије итд.), карта света, селотејп, маркери, конац, игле. Предвидети време за припрему текстова (наставник, евентуално уз учешће ученика).

Поступак

- Ученици формирају групе од по четворо. Исецају комплет од 8-12 чланака из новина који показују како неки далеки део света утиче на њихову локалну заједницу, и како њихова држава и друге државе међусобно утичу једна на другу. Оптимално, свака група припрема сопствени сет текстова, а за резерву спремити још 2-3 сета на којима би радиле још 2-3 групе. Сваки сет мора обухватити више аспеката.

Проблеми:

- природне катастрофе: узроци и последице
 - катастрофална глад: узроци и последице
 - загађење животне средине: локални/глобални узроци и последице
 - политички проблеми
 - проблеми миграција
 - економски проблеми
 - туризам
 - ратна дејства, итд.
- Ученици разврставају чланке према темама за које сматрају да представљају одређене типове утицаја.
 - Свака група бира најзначајније чланке и лепи их на карту света окачену на зиду. Помоћу конца и игле повезују чланке са својом државом.
 - Дискусија са целим одељењем. Покренута питања:
 - Поједине групе кратко говоре о категоријама које су саме успоставиле и о избору текстова за мапу света и промишљање.
 - Са којим делом света сте се највише повезали?
 - Које су то везе најчешће? Зашто?
 - Постоји ли део света са којим се уопште нисте повезали? Зашто?
 - Има ли неки чланак који се не односи на ваш регион? Зашто?

Додатна активност

Ученици проналазе информације о политичким, економским и/или климатским системима који су на снази у државама/регијама са којима су се повезали.

Комбиновано са наставом страног језика, могу се користити чланци из страних новина или са интернета. Ученици којима српски није матерњи језик могу користити медијске прилоге на свом језику.

Наше поимање света у ком живимо је под утицајем информација које добијамо из друге руке – путем медија. Само замислите колико би далеко дошли да познајете оне делове света које сте сами видели. Које нам информације медији преносе, а које нам не преносе? Да ли неко треба да контролише медије? Цензор? Или је конкуренција између различитих новина довољна за то? Колико су моћни медији? Можемо ли живети без њих? Друга слична питања такође се могу поставити, али њих треба да поставе ученици а не наставник. Ако ученици схвате колико је ограничена њихова перцепција, могу сами почети да постављају питања о улози медија.

Вежба 7.6. – Шта везујем за појам "диктатура"

Васпитно-образовни циљеви часа Ученици умеју да разликују и именују елементе демократије и диктатуре. Упознаће се са последицама диктаторског режима.

Наставна средства Плакат и маркери, или табла и креда.

Поступак

Пошто наставник укратко изнесе полазне информације (нпр. о Трећем рајху или некој актуелној диктатури о којој се извештава у медијима), формирају се групе од 4-5 ученика. Свака група добија један велики лист или неколико трака папира како би, у складу са сопственим знањем, дефинисала најважније одлике диктатуре – у форми списка.

1. Од ученика се тражи да дефинишу карактеристичне одлике диктатуре, попут следећих:

- Потискивање/забрана слободног изражавања	- улога жена само за рађање деце
- етничко чишћење	- репресија према сексуалним мањинама
- мучење	- потчињавање властима
- испирање мозга	- притисак вршњака да им се повинујеш
- култ моћи, појединаца или војске	- антисемитизам
- поглед на критику као нешто деструктивно	- одбацивање мањина

2. Групе представљају своје листе одељењу и објашњавају нејасноће. На крају, обједињују најважније тачке и листу уоквирују бојом.

3. Дискусија, с наставником као модератором, уз позивање на питања као што су ова:

- "Шта се код ове форме владања чини посебно ризичним и опасним?"
- "Шта би мене лично највише погађало?"
- "Колико снажно ме узнемирава таква ситуација?"

Када се савладају основна знања о демократском устројству, може се направити и једна контрастивна листа или табела са супротстављеним обележјима диктатуре и демократије.

Додатна активност и варијације

Одлике диктатуре могу се обрадити и детаљније изучити на примерима из информативних емисија, новинских чланака, филмова или уџбеника. Иста вежба се може користити и за лекцију о демократији.

Вежба 7.7. – Циклус практичне политике

Васпитно-образовни циљеви часа	Ученици умеју да примене модел циклуса практичне политике (процес креирања практичне политике који се састоји од шест фаза) на примере политичког процеса доношења одлука. Размишљају о контекстима будуће примене.
Наставна средства	Радни лист: „Модел циклуса практичне политике”. Флипчарт папир или велики формат А1 папира, маркери, маказе, лепак. Дневне новине и недељници из последње две недеље. У просеку, обрађује се пет листова по једној групи од 4-5 ученика. Ученици могу учествовати у прикупљању штампе.

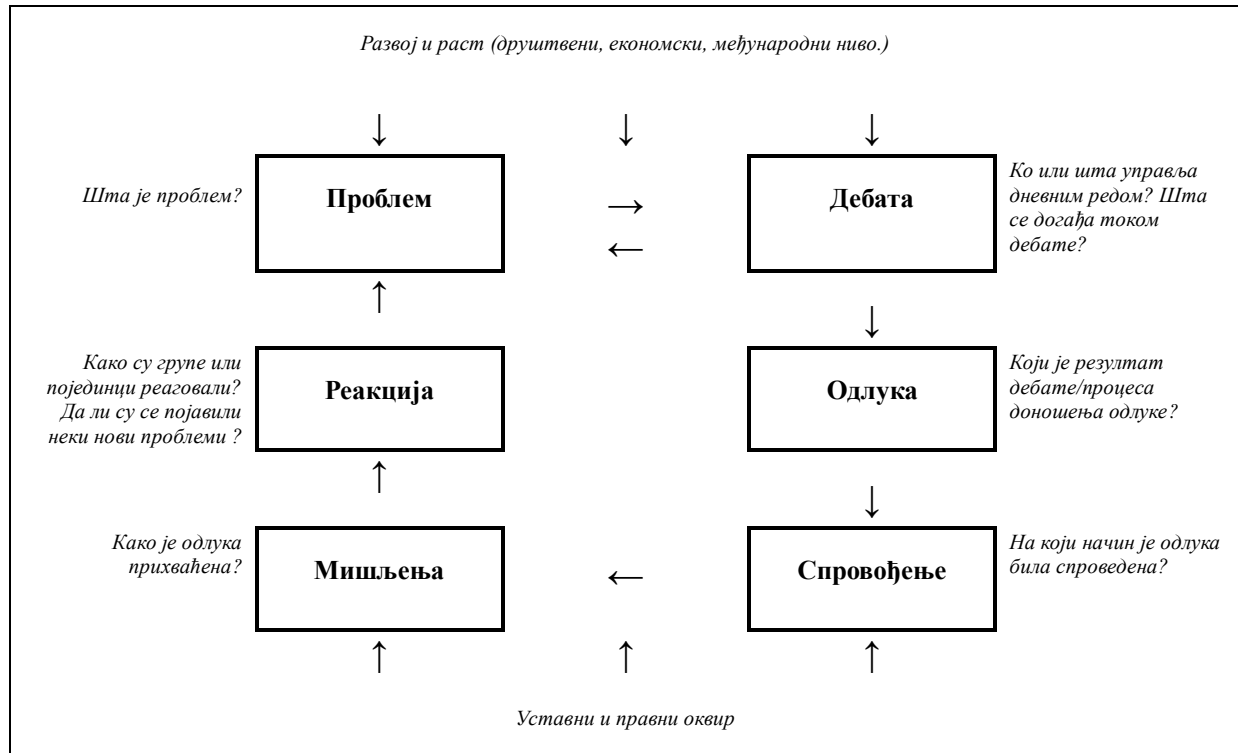
Поступак

1. Наставник упознаје ученике са моделом циклуса практичне политике користећи један од два следећа приступа:
 - Наставник користи дедуктивни, систематски приступ: он/она држи предавање а ученици примењују информације које су им дате. Закључује објашњењем питања и применом модела на примеру конфликтне ситуације (види доле, као и *Приручник 1* ове едиције, поглавље 1.1.3).
 - Наставник користи индуктивни приступ: започиње са примером или се позива на знање и искуство које ученици већ имају. Ово може бити неки актуелни проблем, одлука коју ученици подржавају или су против ње, или неки проблем око којег брину. Одлука која је донешена у школи такође може бити полазна тачка. Затим наставник држи предавање, пажљиво користећи контекст који су му пружили ученици.

Који год приступ да се користи, ученици добијају радни лист: "Модел циклуса практичне политике".
2. Ученици примењују модел на неком конкретном задатку. Могу се задати различити задаци, нпр.:
 - Ученици користе модел као метод за активно и структурално читање новина. Радећи у групама од по четворо до петоро, ученици проучавају новине из последњих неколико дана и проналазе примере за сваку од шест фаза. Они лепе чланке на своје плакате и представљају их у завршној дискусији са целим одељењем.
 - Ученици прате поступак доношења одлуке о одређеном проблему локалне или државне политике. Ово може захтевати материјале који покривају дужи временски период и зато старија издања новина могу такође бити корисна. Књиге и интернет могу бити важни извори. Ова вежба се може развити у истраживачки пројекат у старијим разредима.
3. Модел може послужити као полазна тачка за дискусију: у којој фази поступка доношења одлуке се ми као грађани можемо умешати? Наставник би требало да објасни да су две фазе „одлука“ и „спровођење“ ограничене само на политички систем (осим ако одлука није донета плебисцитарно). Грађани могу интервенисати у било којој другој фази.

Материјали

Модел циклуса практичне политике: Политика као процес решавања проблема

Модел циклуса практичне политике: основне информације за наставнике (упореди поглавље 1.1.3 из *Приручника I* ове едиције)

Циклус практичне политике је модел. Он ради на принципу плана/мапе што значи да одабере одређене аспекте из стварности а остале игнорише. На тај начин слика постаје јаснија али онај ко користи овај модел никад не би требало да брка модел са стварношћу. У овом случају се модел циклуса практичне политике усредсређује на политику као процес доношења одлуке и решавања проблема. Његов фокус није на политици као борби за моћ, иако се тај аспект појављује. Шест категорија води до кључних питања која нам помажу да анализирамо политичко доношење одлука; ученици се подстичу да постављају нова питања која су специфична за одређени контекст.

Овај модел пружа идеалан тип описа процеса политичког одлучивања. Прво, политички *проблем* мора доћи на дневни ред. Питање прављења дневног реда има доста везе са политичком моћи. Проблеми не постоје као такви; они се морају дефинисати и прихватити. Супротстављени интереси и вредности играју важну улогу, јер дефиниција проблема снажно утиче на исход доношења одлуке. На пример, сиромаштво се може дефинисати као напад на људска права или као подстицај да се узме судбина у властите руке. Прво становиште имплицира да сиромашним људима треба помоћ, док друго прећутно имплицира да сиромашним људима не треба превише помагати, зато што их то може улењити. Кључно питање постављања дневног реда назначено је двоструким стрелицама између категорија *проблем* и *дебата*.

Политичка дебата се одвија под одређеним условима. Оквир модела (види графички приказ) је овде важан: социолошки, економски и међународни развоји догађаја одређују информације, док уставни и законодавни оквир одређује правила. Ко може учествовати у расправи? Ко о чему одлучује? Ова питања помажу да разумемо исход дебате, коначну одлуку. Ко је учествовао у

дебати? Који су интереси били у игри? О чему се морало преговарати? Да ли је било могуће доћи до компромиса?

Спровођење: Како се одлука спроводи или како је била спроведена? Да ли су се појавиле одређене потешкоће или сукоби? Да ли је извршење одлуке у складу са намерама оних који су ту одлуку донели?

Мишљења: Како је одлука "примљена"? За чије интересе је одлука имала повољан исход, а за чије неповољан? Које вредности су по среди (испоштоване или игнорисане)?

Реакције: Има ли реакција појединаца на одлуку и/или колективних реакција које су групе организовале? Да ли оне подржавају одлуку или јој се супротстављају? Примери могу бити протести, демонстрације, писма уреднику новина, одлуке судова, штрајкови, исељавање, повлачење инвеститора, кршење закона итд.

Проблем: На крају дана, да ли је основни проблем решен? Да ли су се створили неки непожељни или непредвиђени исходи? Да ли се појавио нови проблем због реакције на одлуку и реакције на њено спровођење? Циклус практичне политике се завршава ако се проблем реши. Врло често, нови циклус започиње са новим накнадним или непредвиђеним проблемом.

Ученици би требало да разумеју да циклус практичне политике показује где и како грађани могу да учествују у политици. Ми можемо дати нашу дефиницију проблема који захтевају политичку пажњу и јавна средства да би се решили. Можемо учествовати у дебати, формирати наш став о одлуци и подржати или протестовати против начина на који је одлука спроведена. Радећи тако, користимо своја људска и грађанска права. Демократија зависи од активних демократа.

Вежба 7.8. – Да ли би требало да учествујемо у политици?

Васпитно-образовни циљеви часа	Ученици формирају своја мишљења о томе да ли је и у којој мери важно учествовати у јавном и политичком животу. Ученици треба да разумеју да политичке одлуке утичу на њихов живот, без обзира на то учествују ли они у поступку доношења одлуке или не.
Наставна средства	Картице са описом улога.

Поступак

1. Наставник информисе ученике о улогама у овој вежби. Четири особе су приспеле у заједницу која се тек формира (држава, град). Међусобно разговарају. Двоје жели да учествује у том процесу и ради на томе, док друго двоје не жели. Сви представљају искуства сопственог завичаја, односно земље порекла. (Припрема је дата на одговарајућем листу. Садржај разговора четворо придошлица јесте питање да ли, зашто и на који начин треба да учествују у одлучивању током изградње новог друштва.)
2. Формирају се једна до две четворочлане групе које играју улоге по тезама и имају на располагању десет минута за поделу улога и припрему разговора који такође траје највише 10 минута.
Ученици који немају додељене улоге разрађују гледишта/сазнања/примедбе које ће уважити током игре. Сви посматрачи могу формулисати једно или више гледишта с којих ће коментарисати глуму.
3. Почине глума/дискусија, највише 10 минута по групи глумаца. Две групе "глумаца" кратко дискутују међусобно, а затим долази завршна дискусија.
4. Одељенска дискусија:
 - Посматрачи пружају повратне информације о својим запажањима.
 - Која су четири главна гледишта која су грађани изразили о учествовању? Да ли се слажете са њима? Зашто, или зашто не?
 - Које би користи, по вашем мишљењу, имала нова држава од учествовања појединаца?
 - Који су то могући ризици или губици ако неко изабере да учествује? Такође, и ако изабере да не учествује?
 - Када одмерите добити и ризике, да ли сматрате да вреди учествовати?
 - Направите паралелу између позиција одглумљених ликова и позиција одређених група у нашој земљи.
5. Путем дискусије или предавања, ученици би могли доћи до следећег закључка или сазнања:
Влада утиче на наше животе на пуно начина. Учествовањем у систему владања, људи могу имати утицаја на одлуке које влада доноси. У сваком друштву неко мора доносити одлуке. Ако људи одаберу да не учествују, онда неће имати никаквог утицаја на те одлуке. А те одлуке могу укључивати ствари попут:
 - колико ће људи плаћати порез;
 - хоће ли друштво ући у рат;

- ко ће бити власник природних ресурса државе и контролисати их.

У зависности од тога како је власт структурисана, одлуке се могу доносити на различитим нивоима, укључујући национални/државни, регионални и локални. Неке одлуке, попут оних о војној сили, често се доносе на државном нивоу, док друге, попут оних које се тичу саобраћаја и путева, често се доносе на регионалном нивоу. Има и оних, попут одлука о сакупљању отпада, које се често доносе на општинском/градском нивоу.

Материјал (предлог за глуму)

Глума: Четворо грађана из четири различите регије долази у новоформирану државу или новооснован град. Они разговарају о томе да ли, зашто и на који начин треба да се укључе у изградњу новог друштва и његово даље функционисање, као и у политичке процесе одлучивања који су с тим повезани. Свако од њих заузима посебан став узрокован ранијим личним искуством.

Грађанин 1:

"Тамо одакле ја долазим никоме није стало до политике и власти. Увек смо били превише заокупљени свакодневним животом. Зато се ни овде вероватно нећу претерано замарати политиком."

Грађанин 2:

"Тако је и код нас било... а ја никада нисам заиста разумео шта се збива између вођа. Они су то представили као страшно компликовано, па нам је било најлакше да ни не покушавамо да разумемо. Надам се да је овде боље; једног дана ћу се и ја укључити."

Грађанин 3:

"Па, у нашем крају су ствари потпуно другачије. Ми смо покушавали, али моћници нам нису дозвољавали да учествујемо. Ако бисмо ипак покушали, добијали смо претње. Зато смо на крају одустали од покушаја да учествујемо. Овде, међутим, видим нове шансе."

Грађанин 4:

"У мојој земљи смо имали изборе, а наше вође су нам обећавале добру власт. Само, никад није тако испало. Вође су користиле власт само да се обогате. Све вође су корумпиране. Зато нећу уопште да се петљам у политику."

Вежба 7.9. – Упитник о односу према променама

Васпитно-образовни циљеви часа	Ученици критички размишљају о својим личним (политичким) ставовима према променама и слободно их изражавају. Ученици слушају једни друге у равноправном односу, без обзира да ли се слажу у мишљењима.
Наставна средства	Радни лист за ученике: "Упитник о односу према променама".

Напомена за наставника

Информације о основним политичким ставовима

Став (однос према нечему) је тенденција да се изрази мишљење или усвоји одређени облик понашања. Став је резултат социјалне интеграције и личне историје и зато је на мање свесном нивоу него идеологија. Ставови воде наше виђење ствари, наше просуђивање и наше деловање.

Сврха ове вежбе је да се схвати, на основу изражених мишљења, до које мере особа јесте, или није, склона друштвеним променама. Промена сама по себи није ни добра ни лоша ствар, и сврха ове вежбе није доношење суда о ученицима, а још мање процењивање истих на основу тога. Такође треба имати на уму да резултате оваквог "политичког лакмус теста" не би требало схватати превише озбиљно, посебно ако ученици нису у потпуности свесни импликација у изјавама у упитнику.

Право питање је: зашто, шта, када и како променити. Модели политичке мисли који служе као водила за политичке ставове развили су се након француске и америчке револуције. Следећи текст може послужити као оквирна смерница, али не може заменити читање изворних материјала.

Прогресиван став води до уверења да су промене пожељне. Он може да буде револуционаран или *реформистички*, у зависности од хитности и средстава која се користе. За *револуционаре*, уколико је потребно, чак и насиље може доћи у обзир. За реформисте, промена је такође пожељна, али без радикалног прекида са прошлошћу.

Конзервативан став, с друге стране, цени традицију и преферира искуство уместо теорије. Такав став може фаворизовати статус кво или бити реакционаран. Фаворизовати статус кво значи сматрати да је тренутно стање, иако не баш савршено, у потпуности прихватљиво. Као начин промене може се заговарати органски раст (Едмунд Бурке). Основна брига је држати државу снажном и покретљивом да се не би превише оптеретила парцијалним интересима и превеликим учествовањем. *Реакционар*, међутим, одбија тренутно стање ствари: он/она тврди да је погрешно било уопште спроводити промене и тражи да се вратимо у пређашње стање.

Револуционар и *реакционар* склони су доктрини, то јест, да постану фундаменталисти, што значи да бране своје виђење са идеолошке основе, а да при томе не узимају у обзир стварност.

Остали су више прагматични и одређују своје ставове анализирајући непосредне последице.

Ова вежба може послужити као „груба“ водила која ученицима помаже да схвате да постоје различити модели политичког мишљења и да постану свесни својих личних преференција и склоности.

Поступак

1. После концизног увода у тему, ученици одговарају на питања. Испред сваке изјаве записују број бодова како би исказали свој став. Шифра коју користе је следећа (поставити на таблу!):
 - 5 – У потпуности се слажем са изјавом.
 - 4 – Углавном се слажем са изјавом.
 - 3 – Немам став о овој изјави.
 - 2 – Углавном се противим изјави.
 - 1 – У потпуности се противим изјави.
2. Ученици сабирају своје бодове, а збир (сасвим провизорно и без појединачног идентификовања) указује на њихов политички став. (Претходно су разјашњени одговарајући појмови из напред датих напомена.)

100-80: револуционар

80-60: реформиста

60-40: конзервативац, залаже се за статус кво

40-20: реакционар.

3. У одељенском разговору изражавају се реакције на сопствено сврставање. Ко се осећа погрешно сврстан и схваћен, ко донекле оправдано, ко сасвим исправно? Зашто јесте/није?

Има ли неких уочљивих разлика између ученичких група, посебно између дечака и девојчица, те између оних који су искусили селидбу и оних који нису?

4. Завршна фаза, с погледом на политички "пејзаж". Који покрет спада у коју од четири горе наведене категорије? Каква је веза између тих категорија и избора бирача? Колико су прихваћени од стране бирачког тела?

Додатна активност

Лектира: у зависности од тога како се ова вежба користи – као увод или као вежба преноса знања – рад са текстом се препоручује пре или после ове вежбе. За напредне разреде могу се користити цитати аутора попут Лока, Берка или Маркса. Додатно, или као алтернатива за млађе ученике, могу се користити изјаве политичара или страначких представника о специфичним проблемима у друштву.

Варијација

Питања из упитника се могу преформулисати у складу са локалним темама или проблемима у држави. Било које од питања може послужити као полазиште за дебату.

Материјали

(видети следећу страницу)

Радни лист за ученике

Упитник о односу према променама

1. Жена би требало да има право да се стерилише без одобрења свог мужа.
2. Информације о контрацепцији требало би да буду доступне свим младим девојкама које имају четрнаест или више година.
3. Требало би легализовати лаке дроге.
4. У демократији референдум би требало да буде одржан на захтев већине.
5. Криминалцима треба медицинска помоћ уместо кажњавања.
6. Смртну казну би требало у потпуности укинути.
7. Велике компаније би требало национализовати.
8. Браќ између особа истог пола би требало легализовати.
9. У огласима за посао пол кандидата не би требало да игра било какву улогу.
10. Требало би забранити добротворна удружења. Држава има задатак и дужност да помаже сиромашнима.
11. Просечној особи не требају ни контрола ни усмеравање.
12. Ученици би требало да учествују у управљању школом.
13. Требало би укинути оцене и дипломе.
14. Свакоме би требало да буде загарантован минимални доходак, независно од пола, доби или професије, чак и ако особа одлучи да ништа не ради.
15. Децу би требало одгајати у неколико вера истовремено; они своју веру могу изабрати када одрасту.
16. Политичке вође би требало да послушају савете научника у погледу коришћења научних открића.
17. Сва људска бића су дошла на свет са истим потенцијалом.
18. Требало би забранити приватно и увести државно власништво.
19. Нико нема права да намеће своје мишљење другима.
20. Производња артикала који загађују околину мора се забранити, без обзира што то директно утиче на економију.